

שבת טיש

מתוך סדרת ספרי "שבת טיש"

ספורים ואגדות פנינים ופרפראות מדות והליכות

ספורים בפרשה

והבור רק אין בו מים (לו, כד)

"אבל נחשים ועקרבים יש בו" (רש"י). ויש שמצאו כאן רמז: "אין בו" - ראשי תבות: אבל יש בו נחשים ועקרבים.

בדור הקודם חי בשכונת בתי הנגרון בירושלים, הדין רבי משה יוסף הופמן, שהיה צדיק ומקבל. פעם אחת הגיע אליו רבי ליב אוירבך וכשנכנס לביתו ראה אדם גבוה יוצא מביתו, ושאל את הדין: "מי הוא זה שיצא עכשו?"

ענה לו הדין: "היה זה ראובן בן יעקב שבא להודות לי ולומר ישר בך על הפרוש שפרשתי, שראובן בך ונחש בור ריק בלי נחשים ועקרבים. ומדיק זאת מהמלים שאמר ראובן 'השליכו אתו אל-הבור הזה, והפנה לבור זה שנקי לגמרי, והאחים אמרו 'באחד הבורות' והשליכו אותו לבור אחר שהיו בו נחשים ועקרבים. אבל ראובן באמת התפון להצילו גם מנחשים ועקרבים. ועל זה בא להודות לי שהתפנתי נכון לכונתו".

הוא מוצאת והיא שולח אליהמה לאמר (לח, כה)

נוח לו לאדם שיפיל עצמו לכבשן האש, ואל ילכו פני חברו ברבים (רש"י).

רבי יהושע ליב דיסקין מבריסק, נהג למסר שעור מדי מוצאי שבת קדש. פעם הגיש לו המשמש כוס תה, אך בטעות התחלף לו הספר במלח, ומפני שהרב היה זקוק לכמות יתרה של ספר מפני הלשנתו, גזש המשמש את הכוס במלח.

טעם הרב את הכוס ועל פניו לא נפר היה שום שוני. רק כאשר עמד לסים את הכוס, גלתה הרבנית את הטעות ונחפזה אליו בקריאה: "אוי, מלח בכוסך!" טעמו התלמידים את שירי הכוס והפתעו לגלות את כחות נפשו למשל ברוחו ולא להעיר למשמש על מעשהו.

כאשר תמהה הרבנית באזניו, ביצד לא חס על בריאותו, השיב הרבי: "הרי אמרו חז"ל, שנוח לו לאדם להפיל עצמו לכבשן האש ואל ילכו פני חברו ברבים, ובדאי נוח לו שלא יקפיד על בריאותו".

ויבר יהודה ויאמר צדקה ממני (לח, כו)

בראשית דרכו של רבי ישראל סלנטר בהפצת דרך המוסר, הגיע פעם לעיר וילנא והרעיש בחריפותו את למדני העיר. פעם העמידו המתנגדים עליו גדול נגדו והוא נסה למצא קשיות על דבריו של רבי ישראל, אך הוא הצליח לזכות את כל טענותיו. פעם הקשה עליו קשאי חמורה באמצע השעור. נעצר רבי ישראל והרהר קמעה, ולבסוף הודה שהקשאי חזקה ועצר את שעורו.

לאחר מכן ספר לתלמידיו, כי מייד עלו במוחו חמשה תרועים לקשאי, אך מפני שידע שהאמת עם המקשן - ירד מהדוכן. והוסיף רבי ישראל: "אל תחשבו שהודאה זו באה אלי בנקל. חשבונות רבים של כבוד התורה ועתיד המוסר עלו בראשי, אבל רקעתי בגללי ואמרתי לעצמי: ישראל! הרי אתה לומד מוסר, ומה עם מדת האמת! ומיד הודיתי על האמת וירדתי מהבימה".

פנינים

את-דבתם רעה (לו, ב) - "דבתם" בגימטריה "מזות", שהמוציא דבה יגרם מות. (בעל הטורים)

ועשה לו כתנת פסים (לו, ג) - "פסים" מלשון פיוס. שיעקב אבינו הבחין הקפדת האחים על יוסף, וכדי לפיסו עשה לו כתנת זו. (חזקוני)

וישלחו מעמק חברון (לו, יד) - עמק בגימטריה 210, גלות מצרים. (בעל הטורים)

ויראו אתו מרחק... ויתכבדו אתו להמיתו (לו, יח) - גם נעשה ליוסף שעד שהתקרב אליהם התקררה רוחם והספיקו להצעה למכרו. מכאן ילמד אדם לשקל כל פעלה. (בו איש חי)

ויאמר יהודה אליהו מהיבצע (לו, כו) - "בצע" - ראשי תבות בקר, צהרים, ערב. שיהודה טען להם איזה טעם יהיה לנו בשלש התפלות של כל יום שאנו מתפללים אם נהרג את אחינו!?

לאיש אשר-אלה לו אנכי הרה (לח, כה) - רמזה ליהודה: לאיש ראשי תבות לאיש אשר יהודה שמו, אלה אותיות לאה. (בעל הטורים)

ויקרא שמו זרח (לח, ל) - "זרח" אותיות "חזר", כלומר חזר לאמו אחר שהוציא ידו, כפומבא ב"רש"י. (רבנו אפרים)

ותלה אותה עליעץ (מ, יט) - מעשה בתערוכה של צירים שהצגה בה תמונה של אדם מחזיק סל פרות, והיתה התמונה מקשית עד שהיו העופות סבורים שאלה הם פרות והיו עטים עליהם לאכלם. תמונה זו עוררה התפעלות ונקבע פרס גבוה למי שימצא בה חסרון. בא פקח אחד ואמר: "אמנם הפרות מצולחים, אבל האדם המחזיק בסל אינו מצלח. אלו היה גם האדם נראה חי, היו העופות מתיראים מפניו..." וקבל את הפרס. גם כאן, כשספר שר האופים ליוסף, כי העוף אכל מן הפסים אשר על ראשו, למד מזה שאדם זה אינו נחשב עוד לחי, שהעוף היה מתירא מאדם חי ולא היה אוכל מעל ראשו, לפיכך פתר לו את חלומו למיתה... (מהר"ם שפירא)

היה היה

בטול 'גזרת אמצי'סלוב' - בסלו'תר"ה

ברוסיה הצארית לפני פמאה וחמשים שנה, חי סוחר יהודי אחד, בשם ר' יצחק זליקין, שהיה ירא שמים מרבים ונהל עסקים רבים. את שמו קנה לו בעבור מסירות נפשו הגדולה לכל פונה, וביוחד בקד שהצליח לבטל את "גזרת אמצי'סלוב" בשנת תר"ה, ומעשה שהיה כך היה:

פעם אחת בחצות לילה, בשעה שכלם בארמונו היו שקועים בשנה, נשמעו פתאום דפיקות חזקות בפשפש השער, עד כי כל המשורתים התעוררו בבהלה בחשבם כי נפלה דלקה או קרה אסון אחר. אחד המשורתים מהר לפתח את השער, שם עמד יהודי זקן גבה קומה קבוע כובע סובל לראשו. כשראה הזקן את המשורת, אמר לו מתוך בהלה: "בשם ה'! העירה נא את ר' איצ'לה פרגע, חייה של קהלה שלמה בישראל בסכנה, אסור להחמיץ אף רגע אחד!" לשמע הדברים האלה יוצאים מפי זקן, שזקנו היה מגדל ופרקו נאה, הבין המשורת כי הענין רציני מאד. הוא הכניס את האורח אל הבית ובעצמו נגש אל הדר השנה של ר' איצ'לה, העיר אותו משנתו וספר לו פכל הדברים אשר שמע מפי הזקן. ר' איצ'לה מהר לקום, נטל את ידיו, לבש את בגדיו ויצא לקראת האורח, נתן לו שלום ושאלו למקרה האסון.

והזקן ספר: "רבה של אמצי'סלוב פלך מזהליב אני, וקהלתי שלחה אותי אל כבודו לבקש ממנו כי ישתדל להציל את קהלתנו מצרה גדולה המתהפכת על ראשה. לפני מספר שבועות פרצה התגרה בין חברת יהודים וגדוד אנשי צבא בשעת הקרמת סחורה פסולה בתנות יהודית אחת. תוצאות התגרה היו כמה יהודים פצועים ומתים נפצעו גם פצעי מות. לפתע פתאום, אין אתנו יודע אי מזה, נשמע קול רבה ואחד מאנשי הצבא נפל מת. אימה ופחד נפלו על כל הקהל, כלם ברחו ממקום המעשה, גם היהודים וגם אנשי הצבא. שלטונות המשטרה והצבא הודיעו לשר פלך מזהליב ולמפקד הצבא, שהיהודים מרדו לצערנו ולחרפתנו נמצא מלשין מומר אחד אריה בריסקין, שמצא שעת הכשר להנצקם בבני אמונתו הקודמים על שהיו מבזים אותו, ונעשה כלי שרת בידי השלטונות שזנאי ישראל להעיד לרעת היהודים."

"כשנתקבלו בפטרבורג הידיעות המחרדות על דבר מרד היהודים באמצי'סלוב, הובאו הדברים לפני הקיסר ניקולאי והלה הוציא את פסק הדין מיד בקצור נמרץ, להעמיד בשורה את כל יהודי אמצי'סלוב מזקן ועד טף ברחוב העיר, כל עשירי ימסר לצבא בין שהוא תינוק בן שלש או זקן בן שמונים, כל מישי יקבל עשרים וחמש מלקות, ומלבד זה יעמידו משמר חזק של אנשי צבא בבתי היהודים במשך חצי שנה. במלה אחת - כליה על קהלה שלמה בישראל. הפקדה נתקבלה בעידנו ביום תענית אסתר והעקב הקיפה את כל העיר, בבתי הכנסיות ומדרשות רבתה הבכייה ובעיר התחילו בלהות. נכבדי העיר נאסרו, ורק הודות למתן בפתר עלה בידי חשובי הקהלה לדחות את קיום גזר הדין למספר שבועות. עכשו נשלחתי מטעם הקהלה היהודית באמצי'סלוב לבקשו כי יהיה לנו למליץ, אין לנו להשען אלא על אבינו שבשמים, וכבודו יהיה שלוחו הטוב". כאן התפרץ הרב בבכי הסטרי, קולו רעד והוא הוסיף: "אני לי שפך עלתה בימי לקהלה חשובה זו, אולי חטאתי אני שהייתי לרב בישראל". ר' איצ'לה הקשיב לדברי הרב ולבו דפק בקרבו. הוא ידע כי רבה של אמצי'סלוב, רבי אברהם שמחה הוא בן אחיו של רבי חיים מוולוז'ין, ומפרסם בליטא וריסין בתור גאון וצדיק, פקח וממלא. הוא פנה אל הרב ושאל: "האם פבדו תורתו בטוחה כי רק עלילת שוא העלילו על היהודים באמצי'סלוב, ונקיים הם מדמי איש הצבא שנהרג?" "בטוח אני בזה!" ענה הרב מתוך אמון ורח, "אדרבה יאמר לי כבודו אם יש מקום לחשוב כלל כי היהודים ירו והרגו את איש הצבא? מאין בא פתאום נשק ליהודים?"

"אבל פדי שאוכל להשתדל בענין טרגי זה בכל פח השפעת, עד פדי מסירות נפש", אמר לו ר' איצ'לה, "רוצה הייתי כי פבדו תורתו ישבע לי כי ידי היהודים לא שפכו את הדם הזה. בטוח אני כי שבועתו זאת תפתח לפני את כל השערים בבית המלכות". הרב קם ממקומו והביט מסביב לו אנה ואנה, ר' איצ'לה הבין מה הוא מבקש והכניס אותו אל החדר השני שישם עמד ארון הקדש. הרב הוציא ספר תורה ונשבע כי ידי היהודים נקיות מדמי איש הצבא, ור' איצ'לה לא הוסיף לשאל עוד כי אם קרא לאחד המשורתים, צוה עליו לרתם בפוקרה ארבעה מבחירי סוסיו ופנה אל הרב: "רבי! נוסעים אנו לפטרבורג ועוד באותו לילה נסעו שניהם לעיר הבירה, מסמולנסק עד פטרבורג מהלך של שש מאות פרסה, והם עברו את כל המרחק הזה בשלש יממות, לא נסעו אלא עפו בחץ מקשות עד שבאו לפטרבורג. בפטרבורג סרו אל אחת האכסניות הגדולות, ר' איצ'לה השאיר שם את הרב והוא בעצמו הלך אל קוקרין שר הפנים. הלה קבלו בכבוד גדול, הכניסו לטרקלינו, כפדו בישיבה ושאלו לבקשתו.

ר' איצ'לה סח לו כל אותו המאורע ובקש ממנו לבוא לעזרתו כי הגזרה תבטל. קוקרין שמע את דבריו קמט את מצחו ואמר לו: "שמע, איצ'קה! יודע אתה כי מוכן ומזמן אני לעשות בשבילך הכל, פרם הפעם קצרה ידי, הקיסר מלא אף וחמה, אין הוא רוצה לשמע כלל בנוגע למעשה אמצי'סלוב וחלילה לאיש להזכיר לו זאת".

מאזרות

הנאון רבי צבי פסח פרינק ז"ע ליום ההולולא כ"א בכסלו תש"כ

מגדולי דיני ירושלים, פוסק ומחבר פורה, מראשי היהדות הקרדית בדור הקודם. מצעירותו היה ידוע בשקינותו העצומה בתורה. בשלחי מלקמת העולם הראשונה, הסתתר בקיסון צר בסמטאות ירושלים העתיקה, מחשש גיוס לצבא התרפי, והתנתק כליל מהסובב כשהוא שקוע בלו בתורה. פעם, לאחר הפגזה כבדה שהרעישה את הסביבה, עלו בני המשפחה אל בית הכנסת כדי לדרש בשלום. והוא ספר להם שלא שמע כלל את ההפגזה, בהיותו שקוע בתורה.

פעם, הלך לבית הכנסת במוצאי שבת קדש וישב ללמד תורה בשקידה. בלי לחוש, עבר עליו הלילה בלו, וכאשר באו ראשוני המתפללים לתפלה שקרית כותיקין, התפלאו לראותו יושב והולך בתורה כשהוא לבוש בגדי שבת מאמש. כשראה את המתפללים, חמק בנוריות מן המקום כדי שלא תתפרסם התקדו. רבים השפיעו לפתחו, כדי לשאל אותו שאלות בקלה ולקבל ממנו עצה ותושיה, ואת כלם קבל בסבר פנים יפות. התמסר למען נשות ישראל העגונות ופעל רבות להתירן מכללי העגונות. רבות מעגונות השואה התירו על ידו ועלתים נתלה בסברות רחוקות כדי להתיר עגונה. ערב שבת אחד, לאחר שהתפללו כבר קבלת שבת מעבוד יום, ראה אדם שענן את אשתו והצליח לשכנעו לשרד גט מיד.

יוסיף דעת

בפרשתנו מסופר על מכירת יוסף עד שהגיע למצרים. החוקני נתב, שאחי יוסף באו להחלטה למוכרו, מפני שידעו שמכירתו בין הבתרים נגזרה גזרה על זרעו של אברהם, ואמרו למוכרו את יוסף וחשבו שזוה לבדו בתקיים הגזרה ותחבטל מכל בני ישראל.

מניין לציין את דברי הישר מנביאה שמביא החיד"א, שכל מי ששמו יוסף מסוגל הוא שיתקנאו בו, ויוסף בנימטריה קנאה.

חכמתו של יוסף הצדיק היתה גדולה עד מאוד והפליא מאוד את פרעה בחכמתו, מפני שברך כלל כשארם נודד דורכים והוא מטולטל בלי מנוח, אין חכמתו מתקיימת, ולעומת זאת גלה ונמכר לעבד וחכמתו השתמרה בקרבו. הסיבה שאחי יוסף לא הכירוהו בארמונו של פרעה, הוא מפני שיצא בלא חתימת זקן ומצאוהו עכשו עם זקן. וגם מפני שנקרא צפנת פענח ודיבר בשפת המצרית.

המפרשים נחלקו אם היו לו ליוסף בני נוספים, חוץ ממנשה ואפרים, כדי לקיים את הפסוק: "ומולדתך אשר הולדת אחריהם", ולפי הרד"ק באמת היו לו עוד בני, אך החוקני והסופרנו כותבים שהכוונה לכדיו בני מנשה ואפרים. בשם האבן עזרא מובא גם, שהיו לו בני נוספים ולא הוליד עמו רק את הגדולים מנשה ואפרים. אפרים הקריב את קרבן נשיאותו בשבת, אע"פ שאן קרבן יחיד דוחה שבת, מפני שאביו יוסף שמר את השבת לפני קבלת התורה.

הסיבה שיוסף זכה לכבדה פי שנים בשני בניו, מפני שכלכל את אביו ברעב (ולכן מכונה הצדיק, וכן גם בנימין הצדיק בנמרא שכלכלו אחריהם) וגם מפני שהיה בכור לרחל שהיה ראשית מחשבתו של אביו. הראשון שמת מכל שבטי ישראל, היה יוסף הצדיק וכתבו בתוספות הר"ש שהוא מפני שנהג עצמו ברבנות ואיו לה מלכות שמקברת בעליה. ניצוץ נשמתו של יוסף הצדיק, היה התנא רבי עקיבא, שנקרא משום כן עקיבא בן יוסף.

פְּנִינֵי "אור החיים"

מדברי האור החיים הקדוש על הפרשה

ויעברו אנשים מדנינים סחריים ומשכו ויגלו את יוסף
מרהבוב - צריך לדעת למה הזכיר עבירת אנשים מדנינים, אחר שלא היה המכור אלא לישמעאלים כאמרו ומכרו את יוסף לישמעאלים. וכן מוכח מהכתובים למעלה והנה ארחת לישמעאלים וגו' לכו ונמכרנו לישמעאלים, אם כן ספור ויעברו אנשים מדנינים לא נודע פגנתו:

עוד רואני שאמר עוד הכתוב אחרי זה והמדנינים מכרו אותו וגו' אם כן מוכח כי למדנינים מכרהו וכתוב ראשון מכחישו. עוד אמר הכתוב אתר כף ויוסף הוריד מצרימה ויקנהו פוטיפר מיד לישמעאלים, הרי העמיד המכור שהיה לישמעאלים כאמור בתחלת הענין ולא למדנינים. וז"ל אמרו שלמד שנמכר מכירות הרבה, ואין מתשבים פשטי הכתובים בזה והבן:

והנכון הוא, כי פרשו של דברים הוא על זה הדרך. כי מתחלה הודיע הכתוב והנה ארחת לישמעאלים וגו', ודברי יהודה שאמר לכו ונמכרנו לישמעאלים, ולהיות שארחת לישמעאלים זו אינם סחריים להתגר בכל מין קנון, וזאת כמה שהיו נושאים ואין מצויא שיקנו את יוסף, אשר על כן הזמין ה' אנשים מדנינים סחריים פרוש שמכירים כל מין סחורה אשר תזדמן לקנותה להרוחה. ודע כי הסוחר אינו בעל הכסף אלא בעל הדיעה וההכר ובעל הכסף יקנה על פיו, כמו שדועה זה בפנות גדולות בעולם, ובאמצעות אלו הסוחרים נגמר הדבר של המכור לישמעאלים, והוא שאמר הכתוב ויעברו אנשים מדנינים סחריים ובאמצעותם מכרו יוסף לישמעאלים כי זולתם לא היו לישמעאלים קונים.

דברי הימים

כ"א בכסלו הוא "יום גריזים" שנחגג כיו"ט בזמן בית שני, מבני שביוס זה ביקשו הכותים מאלכסנדר מוקדון להחריב את ביהמ"ק בירושלים ולהקים במקומו מקדש בהר גריזים ולא עלה בידם.

בכ"ב בכסלו ד'תתקמ"ח, הובס השליט המצרי צלאח א-דין במלחמתו עם הצלבנים הנוצריים, והללו הצליחו לכבוש את ירושלים, לאחר שברכסם לירושלים החריבו קהילות יהודיות רבות.

בכ"ג בכסלו ה' ק"ט, העלילו על היהודים על הרעלת הבארות ופרעות המוניות החלו בכל רחבי אירופה, מפולין ועד ספרד. מיליוני אנשים מתו כתוצאה מהמגפה השחורה.

בכ"ד בכסלו ג'ת"ח, החלו שבי ציון בירושלים לבנות מחדש את בית המקדש השני. למחרתו, נחנך המזבח החיצון והחלו להקריב עליו קרבנות. הבנייה נמשכה ארבע שנים עד ג'ת"ב. שנה לאחר סיום הבנייה, עלה עזרא הסופר.

בכ"ה בכסלו ג'תרכ"ב, עלו החשמונאים לירושלים, לאחר תבוסת היוונים, וטיהרו אותה מגילוליה. באותו יום הדליק גרות בחצרות קדש ולזכר נס זה, מתחילים ביום זה להדליק את נרות התוכה ח' ימים.

בכ"ו בכסלו תרע"ח, כבשו הבריטים את ירושלים מידי התורכים, וכך בא הקץ לסבלם של יהודי ארץ ישראל במלחמה.

אבל ר' איצ'לה לא נבעת ולא נרתע. הוא ידע כיצד מדברים עם שרים ורוזנים והוא אמר: "אדוני שר הפנים, זו אנה השוכה בשבילי. ברוסיה אין דבר שאי אפשר להשיג, הוד מעלתו מחיב להציל את קהלת היהודים באמצ'יסלוב, ואם ירצה לא יקשה ממנו הדבר לעשות, והיה אם יצליח בדבר הרי אני איצ'קה בעל חובו של הוד מעלתו כל ימי חיי". דברי ר' איצ'לה קלעו אל המטרה, קוקרין התחיל מהלך באולם תפוש מחשבות, זמן רב חשב ולבסוף פנה אל ר' איצ'לה ואמר לו: "האחד שבנידו לעזר לך הוא יורש העצר, רק הוא יכול לבוא לפני הקיסר בענין זה. אנסה לדבר עמו הוא איננו שונא וישראל", פגנתו היתה לאלפסנדר השני, ואפשר כי הוא ימליץ טובות על יהודי אמצ'יסלוב, מחר אגיד לך את השוכות". ובערב אותו היום, הרב רבי אברהם שמחה ור' איצ'לה רק עכשו גמרו תפלת מעריב, והנה הופיע באכסניה שר הפנים בכבודו ובעצמו נכנס הביתה וקרא בשמחה: "נו" איצ'קה אל גדול לכם בשמים. יורש העצר הסכים לדבר בענין זה עם הקיסר, אלא שהוא רוצה קדם להתראות עמו ועם הרב. מחר בשלש תבואו אלי ואני אביאכם אל הארמון ואציגכם לפני יורש העצר".

נקל לשער כל אשר עבר על הרב ועל ר' איצ'לה בלינה ההוא. כל אותו לילה לא נתנו שנה לעיניהם והרבו בתפלה, למחר ענו נפשם בצום, לבשו את תכריכיהם שלקחו אתם למטה מעמיליהם והתקינו את עצמם. בשעה הקבועה הלכו אל קוקרין, הלה נסע עמם במרכבתו אל ארמון הקיסר ובדרך נסיעתם הורה אותם לדעת כיצד לעמוד לפני יורש העצר. בבואם אל הארמון הכניס אותם לאולם גדול, העמידם על יד שלחן וצוה עליהם להמתין. האולם היה מלא שרים ונגרלים ורוזנים, כלם עמדו במנוחה וקופי קומה. ליד הדלתות עמדו כמה אנשי צבא וחרבות שלופות בידיהם. פחד גדול נפל ביחוד על ר' איצ'לה, הוא הסתפל בפני הרב והנה הוא הפך לגמול לאחר. קדם היה כפוף קומה תקופ עצב, ועתה קומתו וקופה פניו חזרים פסיד אבל שלווים, בעיניו לוקטת אש התלהבות ושפתיו דובבות בלחש. על פני ר' איצ'לה התפשטה אימה והוא שאל את הרב בלחש: "רבי! הוא קורא ודוי?" הרב נענה בראשו וגם הוא התחיל לקרא ודוי. פתאום נפתחה דלת חדרו של יורש העצר והוא נגלה לפניהם. להם נדמה כאלו הוא בלו לבוש זהב והוא הולך ומתקרב אליהם. נשימתו של ר' איצ'לה קצרה ועיניו חשכו, הוא התארז כח, ברך בשם ומלכות "ברוך שחלק מכוודו לבשר ודם" והתעלף.

כאשר שבה רוחו אליו, ראה את עצמו שוכב במטה בחדר נאה ומקושט, לידו עמד רופא ממחה והשקהו סמי מרפא חריפים. אז זכר ר' איצ'לה את כל אשר קרהו ורעדו אחרתו, מלתא זוטרות היא? התעלף לעיני יורש העצר! ביחוד הפהו לבו על שלא הגיד ליורש העצר את דבר בקשתו ועל ידי זה עתידה חליה לבוא בליה על קהלה שלמה בישאל. מרב צער פרץ בבכי גדול ובאותה שעה נכנס אליו קוקרין ואמר לו: "הרף מבכי, איצ'קה! אלקוד עמד שוב לימינך, דבר התעלפותך נגע עד לב יורש העצר, הוא ספר זאת לקיסר, והוא אמר אדם המתעלף למראה פני יורש העצר חזקה עליו פי לא ישקר, והקיסר בקש שביאוד לפניו. ואמנם, מיד כאשר תשוב לאיתנה, אציגך לפני הקיסר ואתה תדבר לפניו כל אשר בפיך". שני ימים לא ירד ר' איצ'לה ממטתו והרופאים סמכוהו בסמי מרפא כל אותו הזמן. כדי לחזק את לבו.

בנוגע לרב, פגישתו עם יורש העצר פנים אל פנים השפיעה עליו כל כך עד שחלה, ור' איצ'לה שלחו הביתה במרכבתו. ביום השלישי הציג קוקרין את היהודי איצ'קה לפני הקיסר, וכפי שספר ר' איצ'לה אחרי כן בחלק מפני הקיסר עוד יותר מאשר פני יורש העצר. פאשר רק ראה ניקולאי את ר' איצ'לה קרא בכעס: "כיצד העזתם זידיים להרג איש מחיל הצבא שלי?" "אדוני הקיסר! התחזק ר' איצ'לה והשיב, "אין היהודים אשמים בזמי איש הצבא, עלילת שוא העלילו עליהם". "לי הודיעו" - קרא ניקולאי בזעם, "כי היהודים הרגו אותו, נאמנים עלי פקיד".

"אדוני הקיסר! הוסיף ר' איצ'לה, "הפקידים אינם אלא בני תמותה ועלולים לשגות, ישלח נא הוד הקיסר גנרל גדול ישר ותמים שיחקר את המארע במקום המעשה ותתגלה האמת". רגעים מספר ישב הקיסר תפוס הרהורים, פתאום עמד על רגליו נגש אל ר' איצ'לה הביט ישר לתוך עיניו עד שדמו נקרב בעורקיו ושאלו: "ימה יהיה אם הגנרל ימצא גם הוא כי היהודים הרגו את איש הצבא, מה תענה אתה על זה שרמית אותי, את הקיסר שלך?" ר' איצ'לה נזכר בשבועתו של הרב וענה מתוך אמוץ לב: "אדוני הקיסר! מה אוכל אני רמה ותולעה לענות להוד מלכותו, קיסר גדול ואדיר? אולם אם הוד מלכותו שאלני מחיב אני להשיב, אם יבקש ומצא הדבר כי אני רמיתי את הקיסר, הרי אני מקים ומקבל עלי את הענש הזה: חמש פעמים ארבע מאות אלף רבל נתן לי אלקים ואותם יצוה הוד מלכותו להחרים לאוצר המלך, ושוב יש לי ברוד השם שבעה פנים, יצוה הוד מלכותו למסר את פלם לעבודת הצבא, ואותי יצוה לאסר בכבלי ברזל ולשלחני לסביר".

התשובה מצאה פנראה חן בעיני הקיסר. הוא פנה, אפוא, אל ר' איצ'לה ואמר לו: "סע לשלום הביתה, עוד היום אני שולח אחד מן הגנרלים שלי לאמצ'יסלוב לחקך ולדרש את דבר הרצח, והיה אם ימצא פי יהודים חפים מפשע זה אנקה אותם מפל ענש". ואמנם נשלחה לאמצ'יסלוב ועדת חקירה בנשיאותו של הנסיד טוובצקי, היא חקרה ודרשה ומצאה שלא היתה ליהודי אמצ'יסלוב כל שכיכות אל אותו המארע. פדור יצא במקרה מרובהו של אחד מאנשי הצבא. פגע באיש צבא שני והרג אותו. הגזרה נתבטלה ביום ג' בכסלו תר"ה שנקבע לדורות בתור יום חג ליהודי אמצ'יסלוב. וקני היהודים בעיר זו היו מזכירים מפעם לפעם את ר' איצ'לה הסוחר, שבמסירות נפש הצליח להציל את קהלה מפליון.

משבח

מטעים

אלה | תלרות יעקב יוסף (ז.כ.)
יוסף מטעים בטעם גרשים, לרמו על גרושיו מאבייו. וכן דומים הגרשים לשתי אותיות וא"ו, כי יוסף הוא חנו ה"ב ליעקב עם דינה.

שמעון | החלום הזה אשר חלמתי (ז.כ.)
שמעון נא מטעים בטעם זמך גדול המרמו על סמן של עליה למלכות.

וימאן (ז.כ.)

מטעים בטעם שלשלת אותו מנגנים בקול רם, כי יוסף הצדיק סרב בהזקה לשדוליה של זילכה אשת פוטיפר. ויש שמוהבים, שהוא רמז לשלשלת היוחסין בדברי חז"ל, שגראתה לו דמות דיוקנו של אביו ולא רצה לנתק את עצמו משלשלת אבותיו. ועוד כתבו ששלשלת הוא לשון מלמעלה למטה, כמו משלשלין את הפסח, ויוסף הצדיק העניק פח לבני ישראל עד סוף כל הדורות לעמד בנסיון.

ולא יזכר שוריהמושקים (ז.כ.)

מטעים בטעמי דגנא תביר, שנשברה המשענת הריצצה עליה סמך יוסף, כנאמר ולא פנה אל רהבים, ובגלל זה ישב יוסף שנתים נוספות בבית האסורים.

מדגש

"ויקחהו וישלכו אותו הבירה והבור רק אין בו מים" - "מים אין בו, אבל נחשים ועקרבים יש בו" (רש"י).
ספר רבי שלמה הכהן מוילנא, כי בהיות הגר"א מוילנא ילד בן תשע שנים, כבר התפלג אז בדיעתו המפלגת בתורה ובפיקוחו הגדולה. שאולחו חכמי העיר: "מדוע הבירה חסר ו' והבור' שלאחריו מלא באותו פסוק, ודרי בור נכתב בדרך כלל מלא? השיב הגר"א על פי דברי הרמב"ן, שהאחים לא ידעו שיש בו נחשים ועקרבים, כי אם היו יודעים לא היו משליכים אותו שם שמו יתוק שם ולא רצו להמיתו. ולכן כתוב "וישליכו אותו הבירה" חסר וא"ו, כי הם חשבו שהוא בור חסר ואין בו מאומה ובודאי שאין בו נחשים ועקרבים, אבל התורה מעידה "והבור רק אין בו מים" עם וא"ו, שאמנם ריק היה ממים אבל מלא היה בנחשים ועקרבים בדברי חז"ל...

ממלח

"וימצאהו איש והנה תעה בשדה" - "זה גבריאל" (רש"י). הדברי חיים מצנעו, פנה פעם לחסיד שהתבקש על דוד לסעי לעני, אלא שהוא דחהו מלפניו וטען שעסוק הוא בתורה, וכך אמר לו: "מדוע באן דרשים חז"ל שהאיש הוא גבריאל, ואצל יעקב שנאבק עמו איש אומרים שהוא שרו של עשו? הרי בשניהם כתוב איש ומדוע מחלקים ביניהם? אלא שכאן כשראהו תועה ובא לסעי לו - הרי זה מלאך, ואילו שם אצל יעקב, במקש שיברכו ואמר לו "צדיק אני לומר שידה", איש כזה שרו של עשו הוא..."

בעת שפנה ה' נודע ביהודה הגאון רבי יחזקאל לנדא, פרבו של הישוב ומפלא, בקשו יהודי העיר הנודעת פרג, למנותו כרב בקהלתם המיוחסת. בקש רבי יחזקאל לתהות על קנקנם של יהודי פרג, ושלח את חתנו רבי יוסף הצדיק מפוזנא לבקר בעיר ולעמד מקרוב על אפי הקהלה. כשהגיע ר' יוסף לפרג, נכנס לבגדוק יהודי בעיר ולא גלה לאיש את זהותו. בעודו יושב בפנה ומעין בספר, נכנס חניט יהודי והחל לשוחח עם בעל הפנדק אודות תמיהה גדולה שהתעוררה לו בדברי הרמב"ם בפרק ראשון בהלכות גנבה, שלכאורה הדברים נוגדים דברי גמרא מפרשת. פרץ פלפול גדול ביניהם, ומספר סנדלרים ונגרים שישובו בפנדק, הצטרפו אף הם לזכוח והראו את פתם הגדול בתורה. חתנו של הנודע ביהודה, לא ידע את נפשו מרב המהון, כשראה כמה גדול פתם של בעלי המלאכה ה'פשוטים' בפרג, והאזין לזכוח שנמשך עד שעה מאחרת בלילה. בסופו של דבר קם אחד מבני החבורה ואמר: "רבותי, עדין הסגיה אינה מתורת וברורה, נמתין אפוא עד שיעבר ר' יעקב שומר הלילה, והוא יכריע". עולם מדברים, ואל הפנדק נכנס יהודי עם עששית בידו, וכששמע כמה דברים אמורים, החל לברר את הענין כאחד מגדולי הדור, סר את כל השיטות והפוסקים עד שהיו הדברים ברורים כשמלה. כששב ר' יוסף לחותנו וספר לו בהתפעמות את אשר ראו עיניו בפרג, החזיר הנודע ביהודה את כתב הרבנות לקהלת פרג וכתב ברב ענוה, כי אם בה גאונים הם בעלי הבתים בקהלה, אין הוא רואה את עצמו ראוי לשמש שם ברבנות, אך ראשי הקהלה הפצירו בו לקבל את המוני והוא נעתר לבקשתם. מספר, כי לאחר שה'נודע ביהודה' דרש את דרשתו הראשונה, שהיתה בנויה לתלפיות וגרמה קורת רוח לשומעים, נענה אחד מראשי הקהלה: "עדין מקדם מדי לאחל מ'זל טוב' לרבנו החדש, עד שיגיעו גם הסבלים מבני הקהלה, שנבצר מהם להופיע בדברך, ולאחר שיאשרו את דרשת הרב, נוכל לברך על המגמר..."

פעם אחת, הגיע חסיד אל רבי יחיאל מאיר ליפשיץ, "היהודי הטוב" מגוסטיניו, לבקש על פרנסה. ראה החסיד על השלחן את קפסת הטבק של הרבי, שהיתה מעטרת בעטורים נאים ועתיקת יומיו, והתבונן בה. חש הרבי במבטי החסיד אל קפסת הטבק, והחל לספר לו את תולדות הקפסה. פעם אחת, נסעתי אל רבי הצדיק רבי מנחם מנדל מקוצק, וקפסת הטבק בידי. "מאין לך קפסה כה יפה?" שאלני הרבי, ותשובתי היתה: "חסיד פלוני רכש את הקפסה במדינת הים והעניק לי אותה כתשורה". שתק הרבי מקוצק ולא הגיב מאומה. פעבר זמן מה, הגיע לקוצק אותו חסיד שהעניק לי את הקפסה. כשנכנס אל הקדש פנימה, נענה הרבי ואמר: "שמעתי שפוחר אתה בעתיקות ואביזרי נוי, מדוע לא תרכש בעבורך את הפתגם הנאה שאמרו חז"ל 'אה עניותא לישראל'?" הבין החסיד בפקחותו כי יכול הוא להתרושש מנכסיו חלילה, עקב דברי הרבי, ומיד התעשת ואמר: "רבי, אני אמנם רוכש חפצים עתיקים ודברי נוי, אך בסכומים נמוכים, אך לתת את כל כפסי והונני בעד דבר נוי אחד - אין זה לפי בח"י... נהנה הרבי מדבריו המחפמים של החסיד והגיב: 'צדקו דבריד' ופטרוד לשלום, ואותו חסיד, לא ידע מחסור כל ימיו והיה עשיר מפלג - סים הרבי מגוסטיניו את ספורו המפלא."

היה זה בערב ראש חודש ניסן תרפ"ח. רבי יוסף חיים זוננפלד כמנהגו, שרוי בתענית. בסיום הצום לאחר מעריב, התלויתי אליו אל ביתו בשכנת בתי מחסה. כשנכנסו לבית, הופיע פתאום אברך אחד וספר לרב שאשתו מקשה לילד וזקוקה להתקבל בדחיפות לבית החולים שערי צדק, לכן הוא בא לבקש מהרב מכתב המלצה. באין אמר ודברים, תלה הרב את מעילו על כתפיו, תפס את האברך תחת זרועו והחל פוסע במהירות לכיוון הדלת. והנה מתקרבת הרבנית מבוין המטבח עם מגש אכל. "היכן הרבי? שאלה אותי בתמהון, הרי טרם הפסקי את צומו". ספרתי לה את המתרחש, ומיד החלה לרוץ אל מעלה השכונה כדי להשיג את הרב ולהחזירו הביתה לטעם דבר מה. פעבר רגעים ספורים שבה הרבנית וספרה בנימה של יאוש: אחרי ששמעתי את הוכחה, האברך הפציר ברב להמתין ליד השכונה עד שירוצו לשער יפו ויביא כפרה שתתקח לבית החולים, ואילו הרב עומד על דעתו לרוץ יחד עמו עד שער יפו, הבנתי ששום כח שבעולם לא ישכנע את הרב לחזור לביתו, בטרם יסדר ענין הכנסת האשה לבית החולים."

"נוח לי לומר עשורה פלפולים, מלהתפלל תפלה אחת בתקנה"

(רבי יעקב יוסף מפולנאה)